

LITERATUUR

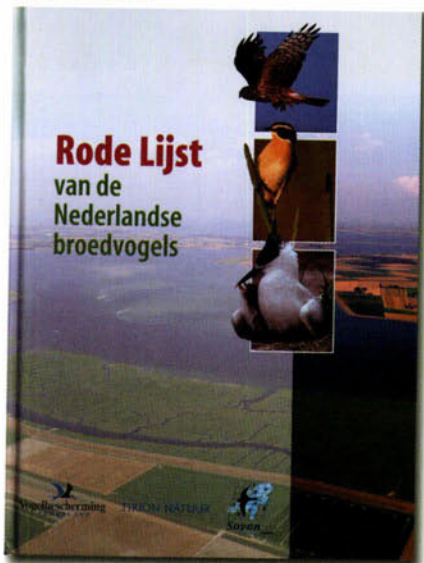
- ANONYMUS, 1990. Grote Historische Atlas van Nederland. Deel 4: Zuid-Nederland. Wolters-Noordhoff/Atlasproducties, Groningen.
- BOUWER, K., 2003. Een notabel domein. De geschiedenis van het Nedemrijksvald. Matijns, Utrecht.
- BUND, C.F. VAN DE, 1964. Vierde Herpetogeografisch Verslag. De verspreiding van de reptielen en amfibieën in Nederland. *Lacerta* 22 (1/2): 1-72.
- COELEN, J.E.M. VAN DER (RED.), 1992. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg/Stichting RAVON, Maastricht/Nijmegen.
- COELEN, P. VAN DER, G. LEMMENS, L. SWINKELS & D. DE VRIES, 2000. 'Heerlijke natuurtooneelen'. Romantische landschapsschilders in Beek en Ubbergen 1810-1860. Museum Het Valkhof, Nijmegen.
- HUISMAN, M.J.H. & P.J.B. OOSTRIK, 1993. Hagedissen in de Overasseltse en Hatertse Vennen. Rapport 317. Afdeling Dieroecologie, Katholieke Universiteit, Nijmegen.
- LENDERS, H.J.R., 1990. Over de biotoopkeuze en de achteruitgang van de zandhagedis in Gelderland. In: Buggenum, H. van & J.E.M. van der Coelen. Waarnemingen van amfibieën en reptielen in Nederland 1989. Stichting Herpetologische Studiegroepen, Herpetogeografische Dienst Lacerta & Landelijke Herpetofauna Inventarisatie, Publicatiebureau Stichting Herpetologische Studiegroepen, Nijmegen: 60-65.
- LENDERS, H.J.R., 1992. Levendbarende hagedis, *Lacerta vivipara* (Jacquin, 1787). In: Coelen, J.E.M. van der (red.). Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg/Stichting RAVON, Maastricht/Nijmegen: 219-232.
- MARIJNISSEN, J. & L. VERGEER, 1986. Pulmocutaan waterverlies bij *Lacerta agilis* en *Lacerta vivipara*. Rapport 253. Afdeling Dieroecologie, Katholieke Universiteit, Nijmegen.
- NOLLERT, A., 1997. Barend Cornelis Koekoek [1803-1862]. Prins der landschapsschilders. Waanders, Zwolle.
- OOMEN, A., 1920a. Hatertse vennenland. De Levende Natuur 25 (2): 33-37.
- OOMEN, A., 1920b. Hatertse vennenland. De Levende Natuur 25 (4/5): 104-107.

- REICHLING, H., 1967. Transpiration und Vorzugstemperatur mitteleuropäischer Reptilien und Amphibien. *Zoologisches Jahrbuch Physiologie* 67: 1-64.
- STRIJBOSCH, H., 2002. Kolonisatie van nieuw aangelegde kapvlakten door de levendbarende hagedis. *RAVON* 5(1): 1-5.
- STRIJBOSCH, H. & J.J. VAN GELDER, 1997. Population structure of lizards in fragmented landscapes and causes of their decline. In: Böhme, W., W. Bischoff & T. Ziegler (eds.). *Herpetologia Bonnensis* 1997: 347-351.
- TEUNISSEN, D., 1995. Landscape development and vegetation history of the state nature reserve 'Haterts-Overasseltse Vennen' near Nijmegen, the Netherlands. *Mededelingen Rijks Geologische Dienst* 52: 481-493.
- TEUNISSEN, D. & H.G.C.M. VAN OORSCHOT, 1967. De Laatglaciale geschiedenis van het verwilderde riviersysteem ten zuidwesten van Nijmegen. *Geologie en Mijnbouw* 46: 463-470.
- VEENVLIET, P.H. & M.R.H. SCHOEN, 1994. De zandhagedis (*Lacerta agilis*) bij Nijmegen. Populatiestructuur en adviezen voor biotoopbeheer. Rapport 322. Afdeling Dieroecologie, Katholieke Universiteit, Nijmegen.

BOEKBESPREKING

RODE LIJST VAN DE NEDERLANDSE BROEDVOGELS

VAN BEUSEKOM R., P. HUIGEN, F. HUSTINGS, K. DE PATER & J. THISSEN (RED.), 2005. Tinion Uitgevers BV, Baam in samenwerking met Vogelbescherming Nederland en SOVON Vogelonderzoek Nederland. 125 pagina's. ISBN 90 5210 598 7. Prijs € 19,95. Verkrijgbaar in de boekhandel.

Hoewel Nederland in het verleden vaak koploper was binnen de natuurbescherming, liep ons land achter met het uitbrengen van Rode Lijsten. Pas een kwart eeuw na het uitkomen van het eerste 'Red Data Book' verscheen in ons land in 1986 de eerste Rode Lijst voor vogels. In 1994 volgde de tweede versie en in 2005 verscheen de hier besproken Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. De laatste beperkt zich in tegenstelling tot haar twee voorgangers alleen tot de broedvogels. Een zwak punt is dat nergens wordt uitgelegd waarom de niet-broedvogels zijn geschrapt. In de eerste lijst stond deze categorie nog gebroederlijk tussen de broedvogels, in de tweede zijn zij op een

'blauwe' lijst gezet en nu zijn ze dus plots verdwenen. En dat terwijl Nederland juist voor deze soorten een belangrijke internationale verantwoordelijkheid heeft. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de Kleine Zwaan waarvan een aanzienlijk deel van de populatie in Nederland overwintert. Een Rode Lijst is bij uitstek de plek om bestuurders te attenderen op haar verantwoordelijkheid ten aanzien van deze categorie soorten. Daarmee wordt meteen het nut en ook de noodzaak van het uitbrengen van Rode Lijsten aangestipt: het fungeert als een alarmbel, ondanks het feit dat de lijsten geen directe juridische status hebben.

De laatste Rode Lijst is gestoffeerd met mooie foto's, heldere figuren en samen met de harde kaft is het een luxe boekwerkje geworden. Wellicht vragen sommigen zich af waarom het publiceren van een soortenlijstje alleen, niet net zo goed zou volstaan. Dit is een te simpele voorstelling van zaken. De toelichting op de soortenlijst, waarin de criteria voor plaatsing zijn opgenomen, is minstens zo belangrijk. De makers van de lijst hebben deze heel consequent en contentieus toegepast. Dit verklaart waarom een soort als de Huismus ook een plaatsje op de lijst heeft gekregen ofschoon er van deze soort nog steeds 500.000 tot 1.000.000 broedparen in ons land zijn. De toegepaste criteria zijn afname en zeldzaamheid, die op twee manieren zijn uitgedrukt, namelijk op grond van het aantal exemplaren en op grond van de verspreiding. Waar een soort het slechtst scoort (aantalontwikkeling of mate van verspreiding) is bepalend geweest voor de toekenning in één van de vier categorieën op de lijst: gevoelig, kwetsbaar, bedreigd en ernstig bedreigd. De Huismus is op de lijst terecht gekomen door de sterke afname in aantal.

Op één punt slaat de lijst echter de plank geheel mis. Er zijn acht soorten die niet aan voornoemde criteria voldoen en toch op de lijst staan. Ze gaan noch in aantal, noch in verspreiding achteruit, sterker ze groeien op beide punten! Het zijn soorten die zich recent gevestigd hebben, zoals Taigaboomkruiper, Kleine Zilverreiger en Slechtvalk. Hoewel kleine populaties kwetsbaar zijn, horen deze soorten niet op de lijst thuis. Je kunt deze soorten nog altijd op de Rode

Lijst plaatsen als het slechter met ze mocht gaan. Laten we het niet dramatischer maken dan het al is.

Na een inleidend hoofdstuk, waarin onder andere de plaatsingscriteria, een vergelijking met de lijst van 1994 en de Europese Rode lijst worden behandeld, volgt een hoofdstuk over leefgebieden. Dit hoofdstuk is een zeer welkome en zinvolle aanvulling. Het maakt duidelijk uit welke habitats de Rode Lijstsoorten afkomstig zijn en door welke veranderingen de soorten in de knel zijn gekomen. Waarschijnlijk wordt bewust begonnen met de bespreking van het agrarisch landschap. Het merendeel van de soorten is namelijk afkomstig uit dit habitat. Denk hierbij bijvoorbeeld aan Grauwe Gors, Veldleeuwerik, Grutto en Kwartelkoning. In geen enkel landschap hebben zich de laatste eeuw zo veel en zo drastische veranderingen voorgedaan als hier. Vooral de sterke vergroting van de dynamiek en schaal is veel soorten te veel geworden. Het is zelfs zo sterk dat landbouwactiviteiten een negatieve uitstraling hebben op de andere in het boek behandelde habitats. Denk aan de verruiging en bossen, heidevelden en duinen door overmatige stikstofdepositie afkomstig uit de intensieve veehouderijen. Het boek wijst niet alleen op de oorzaken maar draagt ook meteen oplossingen aan om de knelpunten op te lossen.

In hoofdstuk 3 worden de soorten apart besproken. De grafisch vormgever heeft op een creatieve en indringende wijze bij elke soort met een felrode 'stempel' de status op de lijst weergegeven, zodat niemand de ernst van de situatie kan ontgaan. Het boek wordt afgesloten met bijlagen en een uitgebreide literatuurlijst.

De auteurs zijn er overtuigd in geslaagd om duidelijk te maken hoe zorgelijk het er met een groot aantal vogelsoorten in Nederland voorstaat en zij nodigen de lezer uit om de lijst bij een volgende editie een stuk korter te maken. Elke bestuurder maar ook de hele schare vogelliefhebbers die ze kunnen beïnvloeden moeten de lijst daarom binnen handbereik hebben. Mijn overtuiging is dat Rode Lijsten helpen bij bescherming van soorten, zo ook deze lijst.

Boena van Noorden